Rufino Carpena, més enllà del magisteri. 2

Llucmajor (20 de juliol de 1909 a 21 de maig de 1916)

El mestre Rufino Carpena va arribar a Llucmajor amb la seva esposa, Dolors Llorens i s'instal·laren al carrer «Salón» n. 2, 2n. on ell tenia l'escola. Pensam que a Llucmajor vàrem tenir el Carpena més «moderat» —si és que es pot dir així— la qual cosa no implica que no tengués problemes per resoldre però segurament el fet de venir-hi després d'aquests anys d'expulsió del magisteri i d'haver hagut de demanar tanta clemència el degué contenir en alguns aspectes. Poc després de la seva arribada, el trobam que participa en la subscripció que es va fer a favor dels soldats destacats a Melilla, el que serà la Guerra d'Àfrica i detonant de la Setmana Tràgica de Barcelona.[1]

D'altra banda però, el pedagog interessat en una escola activa, el mestre reivindicatiu del magisteri i d'una escola digna va florir. Excursions, activitats pràctiques, treballs manuals, exposicions escolars… Creació d'una revista, i, per si tot això no fos poc, hi hem d'afegir encara: el creador d'una mutualitat infantil, d'una cartilla escolar; el conferenciant, el dissenyador de *poblats moderns* i les col·laboracions assídues a la premsa: *El Magisterio Balear, La Escuela Moderna, La Almudaina*… entre el que ell hi escriu i el que escriuen sobre ell, és bastant freqüent trobar-hi el seu nom. Amb tot podem dir, pensam que sense perill d'equivocar-nos, que a Llucmajor hi trobam el Carpena més actiu.

Foto. Arxiu familiar Jaume Serra

Amb aquesta enumeració no hem afegit gaire cosa nova i convendria fer-ho. Plantejarem tres incògnites. Què destacava el mestre Rufino de la seva etapa

[1] *Gaceta de Mallorca.* (13 octubre 1909), p. 2.

llucmajorera, ho sabem? Què n'opinaven, en aquell moment, diaris i revistes de Mallorca i de fora? I, trobam algun altre punt de vista en el Llucmajor de l'època?

De què se sentia més orgullós Carpena de l'època llucmajorera?

El Carpena jubilat del magisteri, un home tan actiu com ell, va projectar-se cap al món de la política, això sí: sense deixar els seus principis bàsics; per això al 1931 va posar en marxa la seva tercera publicació periòdica: *La Nueva Política,* que va ser la plataforma de propaganda electoral per a presentar-se com a diputat per Barcelona a les eleccions generals que estaven previstes per al mes de març de 1931 —avalat, dit per Carpena, per la Confederació Nacional de Mestres—. Revista que, com Garcerán Aulet[2] ja ha dit, duia el següent lema: «Este periódico sale cada quince días; pero no aparecerá nuevo número que no haya sido agotado el anterior». Cert que aquesta publicació no du data a l'inici però la podem donar per tancada amb la data final «Febrero de 1931». Finalment, aquestes eleccions no es varen celebrar per por que duguessin cap a la República; així i tot aquesta va ser proclamada després de les eleccions municipals del mes d'abril de 1931. No podrem saber mai, per tant, si Carpena hauria sortit o no com a diputat. Allà on volem arribar, és a dir que sí, que aquesta publicació va tenir una segona entrega, que estigué dos o tres mesos a sortir però que Carpena tancà amb la data: «Mayo-Junio de 1931»,[3] i es publicà pel mateix motiu: presentar-se com a diputat a les eleccions generals de juny del mateix any, que sí que se celebraren i que Carpena no sortí elegit.

Per què ens hem avançat al futur? Idò perquè en aquest número especial de *La Nueva Política,* que sortí com a "Número extra", Carpena projecta la seva figura, no deixa de ser propaganda, i fa un repàs dels actes que més l'enorgulleixen, i —podem dir — que bastants els situa al nostre poble. Seguirem les pautes marcades pel mestre i mirarem com són vistes per la premsa de l'època.

[2] GARCERÁN AULET, Rafael: La herencia institucionalista y la enseñanza activa en Mallorca. *Educació i Cultura. Revista Mallorquina de Pedagogia,* n. 18, 2005, p. 53-75. L'autor diu: «por ello decíamos que estaba abocado a ser ejemplar único».

[3] *La Nueva Política* I i II (Barcelona), febrer i maig-juny de 1931. Sig. R 1931. FOL VARIA XXVIII.

Mutualitat escolar:

«En 1909, ejerciendo el cargo en Lluchmayor, fundó la primera Mutualidad Escolar de España, dando conferencias públicas y funciones de teatro con sus alumnos y ex-alumnos, destinando los beneficios para las libretas de ahorro de los escolares». No podem afirmar si va ser la primera creada per a fomentar l'estalvi entre nins i joves, però en tot cas sí que degué ser de les primeres i la idea o origen fou al 1909. Sobre la Mutualitat, Carpena, en fa un article bastant llarg, a mena d'història, a *El Magisterio Balear,* que titula: «Suscinta memoria histórica sobre la Mutualidad Escolar de Lluchmayor».[4] Conta des de l'origen, quan al desembre de 1910 va fer una conferència a l'escola, explicà als pares la importància de fer un fons d'estalvi i com al febrer de 1911 ja va quedar constituïda. Exposa de manera bastant detallada l'evolució, les dificultats i com per algunes subvencions —com les que rebé al 1913, 1914, 1916… de 40 pessetes—,[5] va poder seguir endavant. Al 1913, per mor de l'obertura de nous col·legis, l'assistència a la l'Escola Nacional de nins, on hi havia la mutualitat, va disminuir notablement, conta com els alumnes majors, que eren els auxiliars del mestre «en los trabajos mecánicos» canviaren de centre i la Mutualitat perillava, però gràcies a rebre una altra subvenció «reavivó algo los entusiasmos ya amortiguados del fundador…» En el moment de fer la ressenya tenien 136 cartilles i se sentia satisfet d'haver superat moments difícils. A la primera revista d'*Educacionista* va sortir la fotografia de la junta directiva de la Mutualitat[6] d'aquell any i en *El Magisterio Balear* aniran sortint diferents ressenyes. Així mateix el setmanari *Lluchmayor* fa

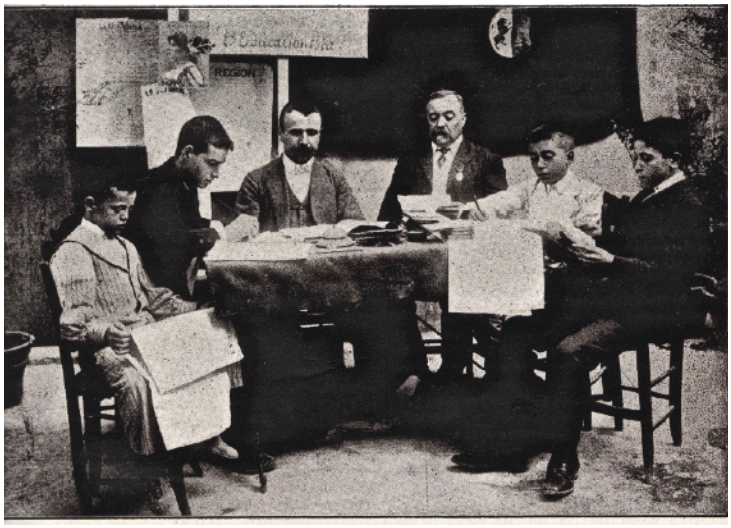

[4] *El Magisterio Balear*. (18 maig 1916), p. 192-193. Aquesta mateixa nota va sortir publicada també a *El Heraldo de Lluchmayor,* n.11 (6 maig 1916), p. 4.

[5] *Suplemento a La Escuela Moderna*. (24 maig 1913), núm.1 719, p. 7.

[6] *Educacionista.* Año I, (25 juliol 1912), p. 7. (fotografia mutualitat).

referències a la Mutualitat, bé esmenta la junta directiva,[7] o dóna l'enhorabona al fundador perquè ha llegit a *El Magisterio Balear* de dia 25 de gener, que per Reial ordre s'ha disposat que sigui inscrita en el registre de mutualitats,[8] o bé diu: «Damos a la Directiva, conferenciante y demás que actuaron nuestra sincera enhorabuena», referit a la vetlada que feren al teatre de Can Mataró per recaptar fons.[9] Anys després i ja dins *Heraldo de Lluchmayor*,[10] segueixen en la mateixa línia, breus comunicacions i alguna novetat com per exemple, que a partir de 1916 també s'hi apuntarien nines de l'Escola Nacional de Dona Catalina Pujol i bona lloança al mestre Carpena perquè havia comprat unes quantes pessetes de segells per a regalar als alumnes com a premi, «precioso estímulo a los niños».

Segueix fent conferències ben interessants, en una d'elles és on ens explica què són «los trabajadores» de l'ensenyament, la va fer a l'escola de Magisteri i va tenir molt d'èxit. A part d'explicar les dificultats de l'escola unitària —ell era un lluitador de la graduada, la va intentar posar a Llucmajor però no es va aprovar-[11] parla també de «ciertos trabajos materiales que no convienen a la dignidad del maestro»[12] i que estaria molt bé poder posar ajudants subalterns, afirma que en moltes de feines ja en tenen; aquests ajudants podrien llevar al mestre «dificultades que provienen de la pérdida de tiempo en la corrección de trabajos prácticos, como problemas, dictados, composiciones etc»; diu que hi podria haver uns joves amb coneixements però que no caldria que tinguessin el títol de mestre «que podrían llamarse *mecánicos de enseñanza,* que se dedicarían exclusivamente a la corrección». Suposam que davant mestres va ser fàcil, en aquest cas, tenir èxit.

Si miram un poquet, només per fer-ne un tast, les conferències adreçades a temes pedagògics, i, a com posà en pràctica la docència, ens trobarem amb elements innovadors, prioritza: «la ensenyanza de la escritura sin reglas a la de los preceptos… el lenguaje escrito y verbal antes que la gramática, … jugar, cavar, desterronar antes que

[7] *Lluchmayor,* n. 43. (25 gener 1913), p. 3.

[8] *Lluchmayor,* n. 44. (1 febrer 1913), p. 3.

[9] *Lluchmayor*, n. 52, (29 octubre 1913), p. 3. Detalla la festa.

[10] *Heraldo de Lluchmayor*, n.11 (18 març 1916), p. 1.

[11] *La Región* n.185, 27/08/1912 o *Lluchmayor*, n. 22, 31-08-1912, p. 4.

[12] *El Magisterio Balear,* periódico de primera enseñanza. (6 novembre 1915), p. 360.

las definiciones de los conocimientos agrícolas»;[13] «En Geografía atlas, mapas, y en caso de usar libros, los que contengan muchas cartas geográficas»; si seguim però amb la cita anterior, diu després:

> «… En Historia de España, resúmenes cortos que contengan los hechos principales del mundo, los principales descubrimientos y ligeras indicaciones sobre los hombres más célebres que han contribuido al florecimiento de nuestra patria, así como los que más han influido en su decaimiento, haciendo reflexiones a los niños para que sientan simpatía por las virtudes de los primeros y sentimiento compasivo por las desgracias de los segundos».[14]

Hem vist, per tant, que Carpena també és un home del seu temps i que no romp en tots els aspectes. Però, de què més se n'orgulleig Carpena de la seva etapa per la vila? Evidentment de la revista *Educacionista*, en parlarem al final, i dels seus «Poblados modernos» idea, que diu va gestar quan estava a Llucmajor. Aquí enllaçam amb el que hem esmentat quan parlàvem de Muro, de les dificultats d'habitatge que ell mateix va tenir i que possiblement, en part, l'influïren a l'hora d'idear aquests tipus de projectes. Carpena tendrà des d'aquest moment fins al final de la seva vida la il·lusió de poder fer aquestes cases comunitàries, tipus falansteri, com a Viena, en què les famílies puguin compartir espais però que també comptin amb intimitat; no es cansarà mai de dir, «problemas: el de las subsistencias y el de la Casas Baratas ambos realizables juntos, pero no aisladament, como viene probando en las numerosas conferencias, planos, solicitudes, escritos, folletos, etc., dados a la publicidad, sin que haya sido atendido».[15] El primer intent el trobam reflectit a *Educacionista*[16] a la secció que ell anomenà, "Magno proyecto" allà presentà la fundació d' *un gran grupo escolar* en la hipotètica ciutat "Santa Rosa de Lima", exposa la idea, en part ben utòpica: «Una ciudad sin analfabetos, sin groserías ni malas costumbres, un conjunto harmónico de semejantes que se auxilien..» va fer un croquis i donà un any, en el cas de Mallorca, per si algú s'animava: —Vengan capitales y hombres patriotas de verdad, y, manos a la obra». No va ser així, però no abandonà el tema del tot, va anar fent conferències a Palma y també a Madrid; anà completant la idea i finalment el 1926 sortí el llibre, *Vida hermosa en*

[13] *El Magistero Balear.* n. 15 (13 abril 1912), p. 117.

[14] *La Unión Republicana.* n. 1237 (21 juliol 1900), p. 3.

[15] *La Nueva Política*, (Barcelona) n. extra (maig-juny 1931), p. 3.

[16] "Magno proyecto". *Educacionista* (del número 4 al número 6, 1912).

poblados modernos i *El Puchero Nacional.* Segurament, veure que un projecte tan ambiciós no tingué èxit, el va dur a reduir i centrar el tema, així al 1916, també a Llucmajor, va exposar el projecte d'un grup escolar,[17] des d' *El Magisterio Balear*, el felicitaren i desitjaren que el projecte «no se pierda en el vacío». L'*Heraldo de Lluchmayor*, —asseguraríem que de mà del propi Carpena, són articles no signats— li dedicà bastant d'espai a primera pàgina, durant tres números.[18]

El projecte va ser exposat en una conferència que va fer el mestre a la sala d'actes de l'Ajuntament el 6 de febrer de 1916, exposició a la qual assistí bastant de públic i va tenir força èxit. Al croquis no li faltava de res: jardins, hort, teatre, sala d'actes, aules amb grans finestrals… una idea global, molt avançada, amb aules i tallers; podríem dir que ja plantejava llavors una "Formació Professional":

> «… talleres de aprendizajes de oficios y profesiones mecánicas, donde podrían harmonizarse las enseñanzas de aquellos con los trabajos manuales de éstos. Los trabajos allí ejecutados constituirían los primeros peldaños para penetrar los niños y jóvenes en oficios y profesiones útiles y de inmediata aplicación en Lluchmayor».

Encara que en marcàs les bases i digués d'on es podien treure els diners per a posar-lo en marxa (Ajuntament, Casa Reial, accions individuals…) l'empresa tampoc no tingué futur.

Seguint amb *La Nueva Política,* d'aquests anys com a mestre, Carpena, està molt orgullós dels reconeixements rebuts, en destaca: el premi per l'amor a la infància de 1912[19] i la medalla honorífica, de fet la tercera que va rebre, que li donà com a premi l'Institut Nacional de Previsió el 1916.[20]

El mestre, a la revista de propaganda electoral, dedicà un paràgraf a la, possiblement, obra pedagògica més valorada, *Educacionista*,[21] publicació il·lustrada en què va fer, en part, protagonistes els alumnes. Va donar importància als seus treballs i dibuixos; va projectar l'escola cap a fora per a mostrar a la societat de l'època la importància d'assistir-hi. A més, com diu Carpena: «además de los trabajos, gráficos y

[17] *El Magistero Balear,* periódico de primera enseñanza. n.10 (04 març 1916), p. 99-100.

[18] *Heraldo de Lluchmayor,* n. 6, 7 i 8 del febrer de 1916.

[19] *El Magisterio Balear,* periódico de primera enseñanza. n. 9 (02 març 1912), p. 71.

[20] *Heraldo de Lluchmayor,* n. 21 (27 maig 1916), p. 2.

[21] id. n.2. Sureda i González han tractat amb detall aquesta publicació.

escritos de sus alumnos, se exponían ideas patrióticas e instructivas para chicos y grandes, redactadas por pedagogos ilustres».[22] Publicació ambiciosa i agosarada, com la majoria d'empreses del mestre i segons ell ens diu es manté al marge de la política, de partits o de banderes, «Lo que desea es que la política sea como debe ser, más perfecta, más justa, más moral…»[23] amb la finalitat d'educar el poble per a poder accedir a un estat millor.. Una idea excel·lent però no fàcil de mantenir, recordem que és època de diaris i revistes que duren molt poquet temps, per no sortir de Llucmajor podem citar *La Escoba,* periòdic satíric i humorístic que només va durar de juliol a octubre de 1912. Podríem dir que Carpena va fer "s'ullastre esbrancat" per fer i mantenir *Educacionista* però tenia uns obstacles molt difícils de batre: manca de pressupost, poca gent que llegís i que dedicàs diners a la cultura.

En quines condicions surt *Educacionista*?

En el número 1 Carpena ens diu que rebrà tots els donatius o quantitats espontànies que li vulguin remetre o entregar, tant gent de Llucmajor com de fora i que, si ho desitgen, rebran la revista; afegeix que de no publicar-se els diners es retornaran. Tornam a trobar el seu crit de guerra: «Vengan hombres de buena voluntat i sobre todo dinero».[24] A part de la revista, se'n fa publicitat? Sí, des del setmanari *Lluchmajor*,[25] que hi fa referències molt breus, al diari *La Región*,[26] a *El Magisterio Balear*[27]… Carpena enviava la nota de presentació i demanava canvi de revista o diari, fet totalment habitual a l'època i per tant *Educacionista* degué ser conegut per molta de gent. Tothom la rebé amb paraules amables i l'animaven. A *Magisterio Balear* podem llegir: «Deseamos al amigo Sr. Carpena mucho acierto y suficientes suscripciones para que le resulte un éxito su notoria iniciativa pro de la cultura escolar». Arribaran ajudes, prou se'n preocupà el Director i propietari de la revista a fer-ne esment en revistes successives, així en la número 2 sortí més d'una pàgina d'agraïments i alguns donatius com el "De un señor

[22] *La Nueva Política*, (Barcelona) n. extra, maig-juny 1931, p. 2. Sig. R1931 Fol VARIA XXVIII

[23] "Política". *Educacionista* (Llucmajor) n. 5 (25 setembre 1912), p. 8.

[24] *Educacionista.* Llucmajor (25 juliol 1912), p. 1.

[25] *Lluchmajor,* n. 18 (03 agost 1912), p. 4 i n. 20 (17 agost 1912), p. 4.

[26] *La Región*, año I, n. 134 (28 juny 1912) i n.159 (27 juliol 1912), p. 3.

[27] *El Magisterio Balear,* año XL, n. 32 (10 agost 1912), p. 255.

Diputado" que li donà 50 ptes. La revista anà sortint de manera regular però en la número 6 ens trobam amb "Nuestro triunfo",[28] de fet amb una sorpresa, per una part ens diu que la número 7 estarà un poquet més a sortir per tot l'èxit aconseguit i les millores de qualitat que vol introduir:

> «Por lo pronto, *Educacionista* llevará cubiertas de color, introduciendo mejoras de novedad sumamente interesantes… Para ello precísale un descanso, mejor dicho, necesita un paréntesis de tiempo, que empleará para completar su organización administrativa en la Península y en el extranjero».

Organització que pel que explica rau a rebre les quotes pendents perquè es veu que molts no pagaven «Suplicamos pues, se nos mande la correspondiente cuota en giro postal, sellos, etc., debidamente certificada la carta». Aprofita l'avinentesa per també dir que a partir d'ara només acceptaran el pagament per avançat. I, per si això no ens indicàs *crisi* deixà caure que la revista inclourà anuncis, quan no n'havia de dur,[29] —era un dels principis bàsics exposat des de l'inici— i ara diu: «Los anuncios de *Educacionista*, que revestirán verdadero interés, todos ellos irán ilustrados con grabados, viñetas, cuentos, anécdotas, etc. muy morales… Pidanse detalles, sobre los anuncios de precios convencionales». Aquest gest, un més de Carpena, demostra les ganes que tenia de seguir lluitant per un objectiu, i és d'envejar, havia de ser molt difícil fer el que ell estava aconseguint. Bé, amb dies de retard però no gaires, arribà el número 7 sense cap de les novetats avançades; hauríem d'esperar al número 8 per veure el color, en aquest cas vermell, afegit a la portada i pàgines de propaganda (el color no serà sempre el vermell, també trobarem el blau i el lila). Hem de dir però que en aquest número només sortí un anunci, el de "Café Suizo", que no fos de tipus pedagògic o cultural. Val la pena esmentar que serà un anunciant fidel en el trajecte de la publicació, es mantindrà des del principi fins al final.

[28] *Educacionista.* Llucmajor (10 octubre 1912), n.6, p. 2.

[29] "Amable lector". *Educacionista,* (Llucmajor), n. 1 (25 juliol 1912), p. 2.

A continuació sortirà el número 9 amb ja bastants d'anuncis però ara sí que la publicació es prendrà un descans més llarg. Va ser per aconseguir més anunciants i poder invertir més en la revista? No ho podem afirmar però molt possiblement sigui així perquè el nombre d'anunciants amb possibilitats realment comercials, volem dir: que no sigui propaganda de llibres, pràcticament es duplicà i arribà a la vintena. Serà el considerat per la premsa "número Almanaque": «…excelente número Almanaque, con papel de lujo, numerosos y excelentes fotograbados y trabajos pedagógicos… Es un número que honra al colega y la prensa profesional».[30] A partir del nou any, la revista es convertí en mensual (encara que no canvià la capçalera fins al n. 14). La primera revista de 1913 equivalgué als números 10, 11 i 12 i començà a dur les pàgines numerades. «En el presente año, saldrá *Educacionista*, una sola vez por mes: El día 10 es el elegido para su salida al público, con doble número de páginas…16…».[31] Carpena explica que s'han hagut de canviar les condicions de subscripció perquè en mig any hi ha perdut unes 1.500 ptes. «El calvario sufrido, durante el medio año transcurrido, por nuestros cobradores a domicilio (alguno de éstos para cobrar *una peseta* ha tenido que visitar al *voluntarioso subscriptor* (ONCE VECES); los muchos mal llamados suscriptores, es decir *lectores gratuitos,* que sin vergüenza alguna, hánse dado de baja en el mismo momento de presentarles el recibo, pretestando de no haber recibido todos los números y otras excusas que no son del caso exponer aquí». En aquest mes de gener, quan la revista s'ha convertit en mensual i ha superat —sembla— una altra crisi, el setmanari *Lluchmayor* s'hi refereix i diu: «… D. Rufino Carpena Montesinos, …, se hace acreedor a toda suerte de alabanzas, porque con sus sacrificios (poco agradecidos por cierto) ha logrado poner a su revista a una altura envidiable, tanto en la parte del texto, como en la ilustración».[32]

Cal remarcar que en aquest mes de gener, Carpena degué fer el darrer intent per aconseguir més subscriptors, el sistema jutjau-lo vosaltres, surt a *El Magisterio Balear,*

> «Juntamente con este número, nuestros compañeros recibirán, en la misma faja, un ejemplar de *Educacionista,* cuyo director, Sr. Carpena, lo envía como muestra a todos

[30] *El Magisterio Balear*, periódico de primera enseñanza, n. 5 (08 febrer 1913), p. 35.

[31] *Educacionista*, año II, n.10, gener 1913, p. 22. Les cites següents també pertanyen al mateix número. Notes com aquesta surten a les diferents publicacions esmentades abans: *La Región, El Magisterio Balear…*

[32] *Lluchmayor,* n. 42 (18 gener 1913), p. 3.

> los consorcios de la Provincial de Maestros de Baleares. Los maestros que estén suscritos a dicha revista, así como los que desde luego deseen suscribirse a ella, quédense con el número que se les remite. Aquellos otros que no quieran suscribirse, pueden hojearlo, y hasta leerlo si les place, devolviéndolo a su procedencia».

Diu que ho fa d'aquesta manera perquè no té les direccions de tots però fixau-vos com acaba:

> «Pero sí desearía de todos y cada uno de sus compañeros que reciban este periódico y no lo devuelvan, que no devuelvan tampoco el recibo que se les presentará o remitirá en marzo próximo».[33]

La veritat és que no sembla ser una opció gaire efectiva. A part de tota aquesta projecció encara va fer una campanya molt "novedosa", la podríem considerar ben actual, va demanar a cada subscriptor que n'hi aconseguís un altre, això és el que podem entreveure quan ens presenta la carta, o part, de Jerónimo Rius, ex-senador: «No tengo inconveniente en atender al apoyo que solicita, y como se limite V. a que cada subscriptor presente otro nuevo, no hay inconveniente en que mi humilde nombre figure por duplicado, ofreciéndome a satisfacer doble cuota…». Abans d'acomiadar-se li diu una veritat molt cruel: «Emprendió V. la publicación *Educacionista* y tendrá que suspenderla ante la apatía y la indiferencia de todas las clases sociales. Quiera Dios que me equivoque en mis juicios».[34] No es va equivocar gens, era el número 15 i va arribar al número 18, que ja va ser de la meitat de pàgines.

Com va ser el final d'*Educacionista*? El final va ser a l'estil del mestre, sempre amb la moral alta, així a l'article "Muerte" hi podem llegir: «…*Educacionista* no morirá mientras aliente la persona que le dió el ser, *su padre*… Podrá con motivo de su primer cumpleaños, descansar, esperando los *buenos y muchos* ofrecimientos que desde su bautismo le han prometido varias personalidades».[35]

Es veu que va seguir cercant mecenes per veure si podia tornar-la a posar en marxa, així en una notícia de cinc mesos després, que surt a *La Región*, podem llegir

[33] *El Magisterio Balear,* periódico de primera enseñanza, n. 8 (01 març 1913), p. 60. Els exemplars no foren suficients, en degué haver de fer imprimir més i en el n. 9 tornà a sortir la notícia amb les mateixes dades.

[34] *Educacionista*, año II (10 abril 1913) n. 15, p. 45.

[35] *Educacionista*, año II (juliol 1913) n. 18, p. 92.

que el director d'*Educacionista*, revista que accidentalment, «…está suspendida a causa de las reformas que en ella se trata de introducir ha recibido del ex-diputado y riquísimo comerciante que reside en Buenos Aires D. Rafael Calzada una afectuosa carta en la que le escita á continuar su obra de propaganda pedagógica ofreciéndole su concurso».[36] Coneixent Carpena, segur que es tornà a il·lusionar però l'empresa tampoc no va arribar a port.

La revista, el temps que va existir, li serví de plataforma de cara a l'exterior, no només del que ja hem esmentat, sinó també d'altres activitats pedagògiques importants que d'aquesta manera tingueren ressò fora de Llucmajor, com per exemple: la "cartilla escolar", els jurats infantils[37] i les exposicions i festes escolars. De la "cartilla escolar:" a la revista, en trobam referències i alguns articles de la "Sección de niños".[38] A l'article de la revista número 7 "Estudiando la Cartilla educativa", l'alumne, Guillem Puig Salvà, explica en què consisteix, diu que es basa en 26 punts que tots haurien de saber bé i utilitzar-los perquè així tendrien més educació. Afegeix: «El Sr. D. Rufino Carpena Montesinos… ha hecho hacer una a cada niño y de esta manera el que la querrá utilizar será instruido en todas las cosas que debe conocer y practicar para ser un hombre bueno, y formal». Un any més tard, va rebre d'aquesta iniciativa una excel·lent valoració, per part del Ministre de Governació, la trobam tant a les pàgines d'*El Magisterio Balear* com del setmanari *Lluchmayor:*[39]

> « "*Cartilla de Educación infantil, escrita en lenguaje de niños*…" El Sr. D. Rufino Carpena ha encerrado en 24 cláusulas morales, los preceptos que el niño ha de apropiarse para ser bien educado y adquirir las costumbres que integran un hombre de bien. El ejercicio escrito de estas cláusulas ha de servir para que la reiteración de su lectura se las grabe en la memoria. La hoja de faltas, que complementa la eficacia del método, sirve como registro para que el niño consigne, por medio de rayitas, las que comete diariamente y ello servirá de estimulo a su voluntad y a su amor propio, para ir apuntando menos cada día, hasta dar por extinguido el defecto o la mala costumbre…»

En definitiva, el Consell Superior, només li adreçà elogis.

---

[36] *La Región*, Año II n. 579 (24 desembre 1913), p. 2.

[37] *Educacionista*, año II (juny 1913), p. 82 o (juliol 1913), p. 92.

[38] *Educacionista*, año I, n. 7 (25 octubre 1912) o año II n. 14 (10 març 1913), p. 30.

[39] *El Magisterio Balear,* periódico de primera enseñanza, n. 48 (21 novembre 1914), p. 391. I, *Lluchmayor* (14 novembre 1913), p. 2.

Mostrar els treballs dels alumnes, fer-los sentir orgullosos de les seves tasques, és un objectiu que fa realitat a través de les exposicions escolars que surten anunciades a les revistes locals i d'educació en general;[40] així i tot també feia invitacions que devia repartir entre famílies i coneguts (reproducció feta a partir del model que s'inclou dins la documentació d'AGA).

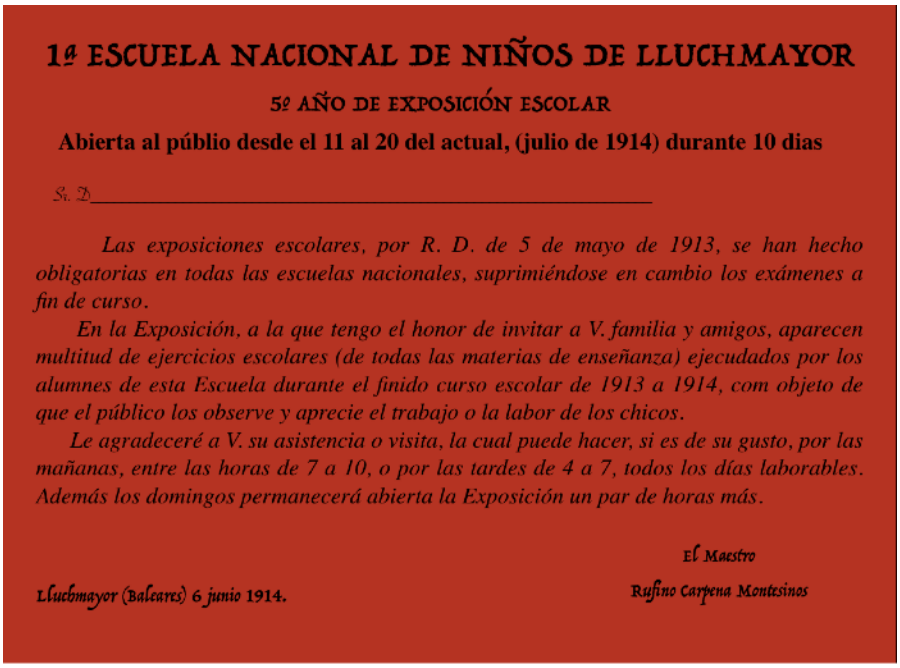

1ª ESCUELA NACIONAL DE NIÑOS DE LLUCHMAYOR

5º AÑO DE EXPOSICIÓN ESCOLAR

Abierta al públio desde el 11 al 20 del actual, (julio de 1914) durante 10 dias

*Sr. D.*_____

Las exposiciones escolares, por R. D. de 5 de mayo de 1913, se han hecho obligatorias en todas las escuelas nacionales, suprimiéndose en cambio los exámenes a fin de curso.

En la Exposición, a la que tengo el honor de invitar a V. familia y amigos, aparecen multitud de ejercicios escolares (de todas las materias de enseñanza) ejecudados por los alumnes de esta Escuela durante el finido curso escolar de 1913 a 1914, com objeto de que el público los observe y aprecie el trabajo o la labor de los chicos.

Le agradeceré a V. su asistencia o visita, la cual puede hacer, si es de su gusto, por las mañanas, entre las horas de 7 a 10, o por las tardes de 4 a 7, todos los días laborables. Además los domingos permanecerá abierta la Exposición un par de horas más.

El Maestro

Lluchmayor (Baleares) 6 junio 1914. *Rufino Carpena Montesinos*

Quan la Infanta Isabel va visitar Llucmajor (1913) va poder veure la quarta exposició escolar i els nins li entregaren una estampa dedicada, així mateix Carpena, a al Sala de Plens de l'Ajuntament, li va fer entrega del darrer número d'*Educacionista*.[41] Aquesta exposició degué ser ben sonada perquè a *La Región* diuen: «Trabajo de cíclope, constancia de mártir y un amor al oficio rayano en lo sublime, se necesita para organizar una Exposición Escolar como la del señor Carpena… hombre incansable, ese preceptor modelo que sacrifica sus intereses, su tranquilidad y hasta su vida en pró de la infancia».[42] De l'exposició de 1915 regalaren un mapa molt gros fet per Antoni Coll Mir al Capità General, Francisco de Borbón, i en representació de l'escola, un grupet d'alumnes anaren amb el mestre a Capitania i li entregaren.[43] Segur que els va fer sentir molt importants perquè eixides com aquesta en devien fer ben poquetes.

[40] "Sección de noticias". *El Magisterio Balear*: periódico de primera enseñanza, n. 30 (29 juliol 1911), p. 239. També (3 agost 1912), p. 247…

[41] "Sección de noticias". *El Magisterio Balear*: periódico de primera enseñanza, n. 27 (12 juliol 1913), p. 236.

[42] "La exposición escolar de Lluchmayor". *La Región* (Palma), n. 479 (28 agost 1913), p. 2.

[43] "Sección de noticias". *El Magisterio Balear*: periódico de primera enseñanza, n. 39 (18 setembre 1915), p. 395.

En el moment de Carpena "donar descans" a *Educacionista*, ja anunciava una propera publicació: *Razón y Justicia*[44] que sortiria més endavant i que seria l'òrgan d'un nou partit «político-pedagógico» amb un objectiu: fer pàtria mitjantçant l'educació, igual a dir: «l'estil Carpena». En el full solt, propagandístic, imprès a Llucmajor, acaba dient: «Las personas que simpaticen con estas ideas y quieran suscribirse o ayudar a la realización del citado programa pueden dirigirse verbalmente o por escrito a su autor, D. Rufino Carpena Montesinos, calle del Salón, nº 2, -2.º, en Lluchmayor (Baleares-Espanya).» Aquest full solt, com sol passar en tots els del mestre, sortí sense data però com que també va ser reproduït a *El Magisterio Balear* el juliol de 1913 i el darrer exemplar d'*Educacionista* sortí el mateix més, podem veure que en tancava una —de publicació— i ja pensava en l'altra, una mostra més la seva activitat.

[44] "Razón y Justicia". *El magisterio balear*: periódico de primera enseñanza, n. 29 (11 juliol 1913), p. 231-232. També en va fer un full solt que figura dins el seu expedient, AGA.